

Idé

Svensk öppenhet hotas av Nato

Publicerad 3 jan 2025 kl 14.00

Regeringskansliet vill minska allmänhetens insyn efter Sveriges inträde i Nato.

Nils Funcke ser hur svensk självrespekt krymper när offentlighetsprincipen hotas.

Svensk offentlighetsprincip kan bli ett minne blott.
 Foto: ALEKSANDER KALKA/NURPHOTO/SHUTTE / SHUTTERSTOCK
 EDITORIAL/IBL

Kulturen

[Dela artikel](#) [Kopiera länk](#)

KULTURDEBATT. Enligt ett förslag framtaget inom Regeringskansliet bör det i offentlighets- och sekretesslagen införas en bestämmelse som anpassar sekretessen till Nato-standard. Utgångspunkten är "att allmänhetens intresse av insyn får anses vara av mer underordnad betydelse när det gäller information som Sverige delar och tar del av inom ramen för Natosamarbetet".

Men det finns ett problem: Handlingar som delas mellan Natoländernas myndigheter kan enligt utredningen "innehålla uppgifter som enligt svenskt synsätt normalt betraktas som harmlösa och därmed inte omfattas av någon sekretessgrund i OSL."

Inom Nato finns tre typer av handlingar: säkerhetsklassade, icke klassificerade respektive publika. Merparten av handlingarna som cirkulerar inom Nato och mellan medlemsländerna är "UNCLASSIFIED". Dessa får spridas mellan myndigheter men inte lämnas ut till allmänheten och för säkerhetsskull poängteras att de inte får publiceras på internet. De kan därtill förses med administrativa markeringar som ytterligare begränsar hur handlingarna eller uppgifter ur dom får spridas.

MEST SETT

Elitstyrkor spränger vapenfabrik i Syrien

Skulle leverera robotar till Hizbollah • Israel tar på sig attacken

VÄRLDEN

Videon visar ukrainska draget med franska bomber

SVERIGE

Här brinner bussen – branden svårsläckt

SENASTE NYTT

14.00

Svensk öppenhet hotas av Nato

31 dec

Jag står inte ut att leva i 1990-talet längre

29 dec

Ungen vill bli rik – dags att tänka om

21 dec

Därför blir du pilsk av julmat

21 dec

Slavoj Žižek: "Jag vet att väst är hycklare"

20 dec

Vi religiösa är inget samhällsproblem

19 dec

Den okända bloggaren bakom Musk och Trump

18 dec

Varför förminskar han judisk rädsla?

17 dec

Jag drogs med i det blodtörstiga drevet

16 dec

Religiösa är inte skrattretande idioter

Sverige avhänder sig därmed även möjligheten att bestämma hur länge sekretessen ska gälla.

Enligt Natos regelverk bestämmer avsändaren, "informationsägaren", hur en handling ska hanteras. På varje handling ska anges vem som är "ursprungsinnehavaren", som också bestämmer klassificering eller märkning. Enligt utredningen är det ett uttryck för "en vetorätt för ursprungsinnehavaren (originator control), vilket innebär att den som har upprättat en handling, ursprungsinnehavaren, har kontroll över handlingen under hela dess livscykel."

"Livscykeln" anger utredningen till 50 år. Först därefter faller sekretessen för en handling. Men om Nato kräver det kan sekretessen utsträckas till maximalt 150 år. Sverige avhänder sig därmed även möjligheten att bestämma hur länge sekretessen ska gälla. Det finns också en möjlighet att klassificera om en handling så att den till exempel blir publik. Men det förutsätter att ägaren medger det.

Synen på öppenhet och hanteringen av handlingar inom Nato är främmande för den svenska offentlighetstraditionen. I Sverige är alla allmänna handlingar som utgångspunkt offentliga. Från det gör man sedan undantag för vissa specifikt angivna uppgifter som skyddas av olika grader av sekretess. Det kan till exempel vara försvarshemligheter och känsliga personuppgifter. I Sverige är huvudregeln att den myndighet som förvarar handlingen avgör om den kan lämnas ut, inte avsändaren. Vi har också en långtgående meddelarfrihet där enskild har rätt att med vissa undantag lämna även sekretesskyddade uppgifter till medierna.

Trovärdighet hos befolkningen byggs genom att öppenheten utsträcks så långt det någonsin är möjligt.

Självfallet finns uppgifter inom Nato som måste skyddas av sekretess. Det kan gälla allt från strategisk och taktiska överväganden till informationsutbyte mellan medlemmarna. I annat fall skulle alliansen sakna trovärdighet.

Trovärdighet hos befolkningen byggs genom att öppenheten utsträcks så långt det någonsin är möjligt, inte att den begränsas så långt att sekretessen omfattar även "harmlösa" uppgifter. En garant för trovärdighet är också att medier ges möjlighet att granska och berätta om uppgifter som korruption, maktmissbruk och misshushållning. Men nu tänker regeringen lägga locket på.

Enligt utredning bör det i OSL införas en bestämmelse om att sekretess gäller för "uppgift som har lämnats av ett utländskt organ inom ramen för Natosamarbetet om det kan antas att Sveriges möjlighet att delta i samarbetet försämras om uppgiften röjs". På motsvarande sätt ska sekretess gälla för uppgifter som Sverige lämnar till ett annat Natoland eller organ. Det kombineras med att meddelarfriheten hävs om uppgiften "kan antas sätta Sveriges säkerhet i fara eller annars skada landet allvarligt".

Skrivningen att möjligheten att delta i Nato "försämrars" om harmlösa uppgifter kommer ut är ett synnerligen lågt ställt krav för sekretess. Om ett land motsätter sig ett utlämnande av "harmlösa uppgifter" som det lämnat till Sverige är utgångspunkten att ett utlämnande skulle "försämrars" samarbetet.

Sverige har i decennier varit en aktiv part i flera internationella insatser. Bland annat i Afghanistan inom ISAF och under amerikansk ledning i 20 år. Vi har och har haft samarbetsavtal med enskilda Natoländer och 1994 anslöt vi oss till Natos partnerskap för fred som övergick i ett partnerskap 2014 och värdlandsstöd 2016.

Att på det föreslagna sättet ge upp vår tradition kan inte betecknas som något annat än underkastelse.

Några uppgifter som skulle kunna skada insatserna redovisas inte i vare sig denna eller tidigare utredningar. Utrikessekretessen och försvarssekretessen har varit tillräcklig och sannolikt alltför effektiv. Trots det vidgades 2023 straffbestämmelsen om obehörig befattning med hemlig uppgift till att omfatta även det internationella samarbetet (utlandsspioneri).

Utredningen konstaterar också att de sekretessbestämmelser som finns redan i dag ger "goda möjligheter att säkerställa skydd för säkerhetsskyddsklassificerad information".

Men så var det då de där "harmlösa" uppgifterna. Om de kommer på drift skulle det kunna innebära "en störning av Sveriges möjligheter att delta i samarbetet" och enligt utredningen långtgående slutsats i sin förlängning kunna "medföra svåra konsekvenser".

Vid inträdet i EU 1995 lämnade Sverige en deklaration:

"Offentlighetsprincipen, särskilt rätten att ta del av allmänna handlingar, och grundlagsskyddet för meddelarfriheten, är och förblir grundläggande principer som utgör en del av Sveriges konstitutionella, politiska och kulturella arv."

Att på det föreslagna sättet ge upp vår tradition kan inte betecknas som något annat än underkastelse. Ska det överhuvudtaget införas ännu en och därtill onödig bestämmelse bör tröskeln för sekretess höjas, från "försämrars" till "allvarligt skadar" vårt deltagande i Nato. Det skulle visa att Sverige fortfarande har kvar en viss förmåga till svansföring och självrespekt.

Av Nils Funcke

Nils Funcke är journalist och yttrandefrihetsexpert.

[Anmäl text- och faktafel](#) [Anmäl till Medieombudsmannen](#)

Detta är en kulturartikel, där skribenter kan uttrycka personliga åsikter och göra bedömningar av konstnärliga verk.

TIPSA OSSSMS/MMS: [0790 - 643 643](tel:0790643643)Mejla: tipsa@expressen.se[Fler tipsalternativ](#)**PRENUMERATION**[Expressen Premium](#)[Expressen +Allt](#)[Pappersprenumeration](#)**KONTAKTA OSS**[Redaktionen](#)[Kundservice](#)[Press](#)[Jobba hos oss](#)[Om Expressen](#)[Information in other languages](#)**ANSVARIGA**Chefredaktör: [Klas Granström](#)Biträdande chefredaktör: [Karin Olsson](#)Kulturchef: [Victor Malm](#)Politisk redaktör: [Patrik Kronqvist](#)Verkställande direktör: [Anders Eriksson](#)Annonstdirektör: [Paul Brandenfeldt](#)[Hantera kakor](#)[Kakpolicy](#)[Upphovsrätt och AI](#)[IAB Sweden Golden Standard](#)[Personuppgifter](#)[Annonser](#)[Bonnier News](#)[Anmäl till Medieombudsmannen](#)[Anmäl störande/felaktig annons](#)[Sitemap: A till Ö](#)**EXPRESSEN**

Expressen är en del av Bonnier News

Ansvarig utgivare: [Klas Granström](#)Affärsområdeschef: [Klas Granström](#)

© Expressen AB

[Mobilversion](#) [Tabletversion](#) [Webbversion](#)